

Informe

La perspectiva de gènere en la docència

Grau d'Humanitats

Universitat Pompeu Fabra

Projecte PlaQuid 2014-2015 amb el suport del Centre per la Innovació i la Qualitat Docent (CQUID) Universitat Pompeu Fabra (Barcelona).

Consultora

Patricia Soley-Beltran PhD MA

www.patriciasoley.com

Agraïments

Agraïm el suport del Degà d'Humanitats Josep Maria Castellà Lidon i Tània Verge (Responsable del projecte "Introducció de la perspectiva de gènere en la docència i en la participació en el Grau en Ciències Polítiques i de l'Administració" - UPF), així com la col·laboració de Montse Martí (Secretaria de la Facultat de Humanitats - UPF), Pilar Medina i Eva Gómez (Facultat de Comunicació – UPF), Lucas Mesalles i Sergi Bravo per suport tècnic, i a l'alumnat que van dedicar-nos una part del seu temps a respondre a les nostres preguntes.

ÍNDIX

Introducció	6
1. Finalitat del projecte i Metodologia	7
3. L'estudi	7
3.1. Anàlisi dels Plans Docents	8
3.2. Resultats de l'enquesta al professorat	13
3.3. Resultats dels grups de discussió amb l'alumnat	17
4. Conclusions i recomanacions	19
Documents Annexos	
Annex 1. Base de dades de l'anàlisi dels Plans Docents	21
Annex 2. Guió dels grups de discussió a l'alumnat del Grau d'Humanitats	22
Annex 3. Marc legal	24

INTRODUCCIÓ

Aquest projecte s'emmarca dins les línies prioritàries del Vicerectorat de Responsabilitat Social. El marc legal vigent no només empara, sinó que obliga les universitats a incorporar la perspectiva de gènere en la docència. L'àmplia cobertura legal (veure Annex 1), demostra que el propòsit del present estudi s'emmarca dins uns objectius compartits per les institucions públiques. La incorporació de la perspectiva de gènere forma part d'una política de responsabilitat social a la qual hi estem obligats pel marc legal vigent i, de manera específica, pel Pla d'Igualtat Isabel de Villena, del qual es va dotar la UPF el 2008.¹ Incorporar la perspectiva de gènere en el marc universitari és una aposta de responsabilitat social necessària per aconseguir fomentar la participació de les dones en el coneixement científic; modificar la visió androcèntrica del coneixement i la societat; i fer visibles les dones mitjançant la seva presència en la vida acadèmica, com a autores, docents, investigadores i alumnes.

Un dels elements claus d'intervenció per assolir una política d'igualtat en una institució universitària és la docència. La perspectiva de gènere aplicada a la docència suposa tenir en compte la construcció social de la diferència entre dones i homes, i l'impacte que aquesta té en el desenvolupament i la transmissió del coneixement, i les relacions socials. Cal, per tant, incorporar la perspectiva de gènere en dos vessants fonamentals: els continguts i la metodologia docent. Mitjançant la docència oferim a l'alumnat una sèrie de coneixements i claus d'interpretació del món, la cultura, les relacions socials, i també de sí mateixes com a persones. Així doncs, proporcionem fonts de referència i autoritat acadèmica, alhora que perseguim posar en pràctica la participació i l'esperit crític. Sense una reflexió sobre els potencials biaixos de gènere que introduïm, o que no qüestionem, en l'exercici de la nostra docència podem estar reforçant i perpetuant la desigualtat de gènere, sense ser-ne necessàriament conscients.

A través de la docència al grau de Humanitats podem estar oferint un model de reflexió social i cultural que perpetui estereotips i desigualtats per raons de gènere. Sens dubte, és responsabilitat de la universitat contribuir a sensibilitzar i a assolir la igualtat en la societat, mitjançant el seu exemple com a institució, el comportament de les persones que la integren - en especial el professorat - i els continguts que transmet. Per aquesta raó, incloure una reflexió al voltant del 'gènere' com a construcció social és una responsabilitat epistemològica i social de la universitat. Això és cert per tot els graus, però és una tasca específica en un grau que tracta sobre l'anàlisi en la constitució social del sentit, la identitat, i els rols a l'imaginari col·lectiu.

¹<http://www.upf.edu/upfigualtat/plaigualtat/>

1. FINALITAT DEL PROJECTE I METODOLOGIA

Els objectius del present estudi son:

1. Identificar el grau d'incorporació de la perspectiva de gènere en els estudis de Humanitats.
2. Oferir claus sobre la incorporació de la perspectiva de gènere a la docència i en la participació aplicades al Grau d'Humanitats.

Segons es preveu en el projecte inicial, un futur tercer objectiu és conèixer l'opinió del professorat i conscienciar-lo de la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere en la seva docència, així com oferir eines per formar-lo per tal que pugui fer-ho adequadament. Es preveu dur a terme aquest objectiu en un proper projecte en col·laboració amb el CQUID.

Pel que fa a la metodologia, el seu disseny ha respost als tres àmbits d'actuació fonamentals per assolir l'èxit en la incorporació de la perspectiva de gènere. Tal com s'afirma al Projecte pilot d'Introducció de la perspectiva de gènere al Ciències Polítiques i Socials recollit en el present projecte aplicat a les Humanitats, aquests àmbits son: (i) La referència i transmissió de coneixement; (ii) Els continguts; i (iii) Les estratègies educatives i de foment de la participació.

La metodologia escollida ha estat la següent:

1. Anàlisi dels Plans Docents de totes les assignatures del Grau de Humanitats, incloent les optatives de tercer i quart curs.
2. Enquesta al professorat del Grau de Humanitats.
3. Grups de discussió amb l'alumnat del Grau.

L'anàlisi dels plans docents de totes les assignatures del Grau, incloent les optatives de tercer i quart curs, ha ofert un mapa de les referències bibliogràfiques i de transmissió de coneixement que es presenten al grau d'Humanitats (àmbit i), així com dels continguts (àmbit ii). Les estratègies educatives i de foment de la participació s'han examinat mitjançant els grups de discussió amb l'alumnat.

L'enquesta al professorat es va dur a terme mitjançant una enquesta anònima online de google forms. El seu objectiu era copsar sensibilitats en relació a la perspectiva de gènere en relació als tres àmbits assenyalats.

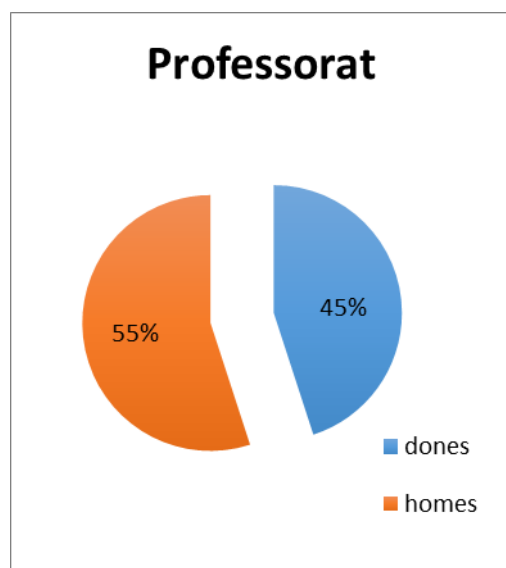
Els grups de discussió amb l'alumnat es varen dur a terme amb l'objectiu de sondejar les percepcions sobre la perspectiva de gènere al grau i les dinàmiques relacionals i de participació. Es varen poder organitzar dues trobades mixtes amb alumnat de diversos cursos.

3. L'ESTUDI

Algunes consideracions prèvies generals a l'estudi:

- S'han analitzat 82 plans docents, d'assignatures obligatòries i optatives proporcionats pel Deganat de Humanitats. L'anàlisi estadístic s'ha dut a terme mitjançant un full excel amb l'assistència del Dr. Lucas Mesalles, expert en l'eina.

- El professorat del Grau en el moment de l'estudi (curs 2014-2015) estava format per 33 dones i 41 homes. No s'han trobat diferències significatives en la incorporació de la perspectiva de gènere segons el sexe.

3.1. Anàlisi dels Plans Docents

La diagnosi resultant de l'anàlisi dels 82 plans docents s'ha estructurat en tres apartats bàsics: Continguts, Bibliografia, utilització del Llenguatge inclusiu i Avaluació. S'han distingit entre assignatures optatives i obligatòries. Passo a detallar els detalls per a l'obtenció de dates, notes de lectura i els resultats de la diagnosi.

Continguts

Hem considerat que la perspectiva de gènere (PG a partir d'ara) és present a un Pla Docent quan s'especifiquen continguts en dos sentits:

- En tant que es tracta de la construcció de la masculinitat i la feminitat. És a dir, del gènere, pròpiament dit.
- En tant que es cerca incloure epígrafs específics sobre les dones.

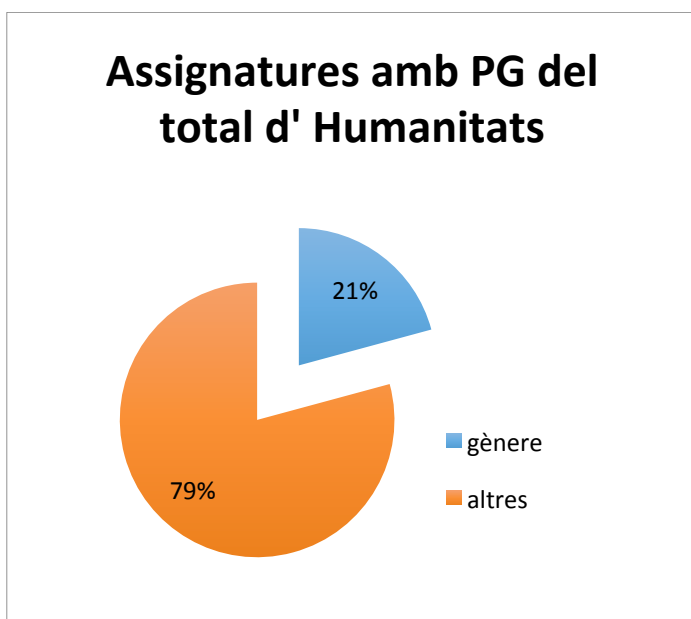
Tot i que aquestes dues aproximacions son epistemològicament diferents, les hem estimat plegades arriscant ignorar un possible efecte "pati de les nenes".

Notes de lectura:

Suposem que la perspectiva de gènere és present de forma transversal quan apareix expressament esmentada a les competències i/o a d'altres seccions del pla docent, tot i que no sempre sigui clarament detectable a la descripció de continguts. Es prega tenir en compte que un petit marge d'error en el recompte pot esdevenir de la manca d'especificitat en els descriptors del plans.

Quan els seminaris inclouen específicament temàtiques no tractades als continguts de les magistrals, hem sumat els temes del seminaris amb els dels continguts pròpiament dits.

Resultats:

Només 17 plans docents del total de 82 examinats incorpora la PG, és a dir, un 21%. Aquest percentatge baixa si atenem a les assignatures obligatòries, doncs només 7 assignatures de les 39 obligatòries incorporen la perspectiva de gènere, és a dir un 18%. D'aquestes assignatures obligatòries, la PG només ocupa 15 temes dels 78 tractats, és a dir, el 19%. Atenent al total, el percentatge de temes de gènere/dones en el total dels continguts obligatòries i optatius del Grau de Humanitats és un 3%.

BIBLIOGRAFIA

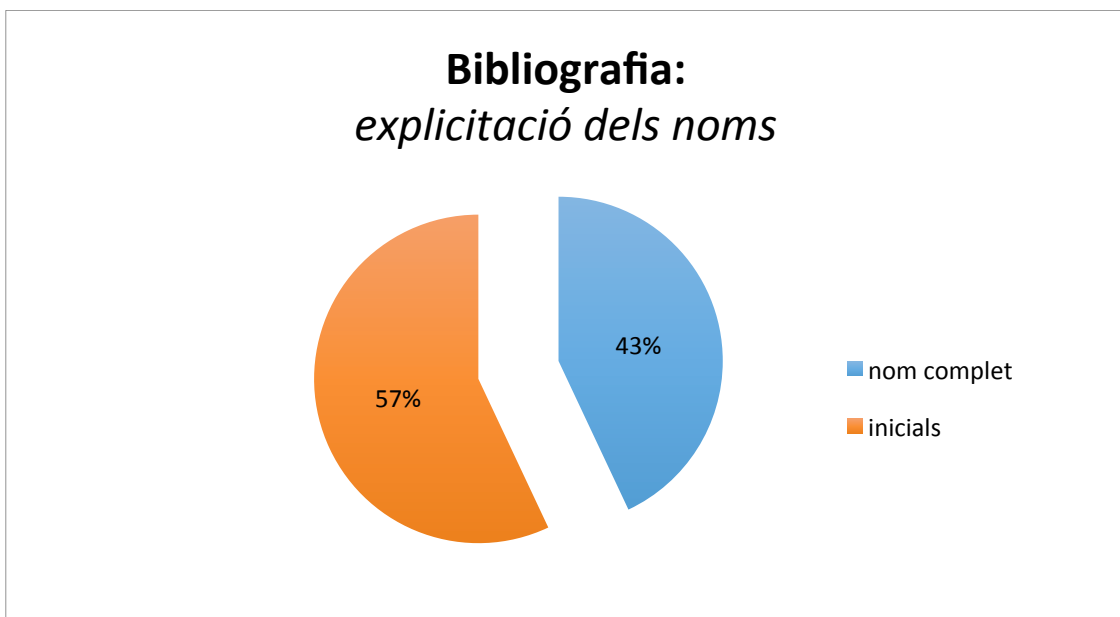
Sovint l'absència del nom complet en la referència bibliogràfica ha funcionat com una estratègia deliberada per tal d'ocultar la identitat femenina de l'autora i evitar prejudicis que afectin la seva competència i la qualitat del seu treball. (Amb més o menys ironia, s'ha arribat a parlar del desenvolupament forçat d'un 'tercer gènere acadèmic'.) Actualment, es considera que l'absència del nom complet en les referències bibliogràfiques fa invisible l'aportació de les dones acadèmiques. Per aquesta raó, el diagnòstic para atenció a si els noms apareixen complets o no a la bibliografia dels plans docents.

Notes de lectura:

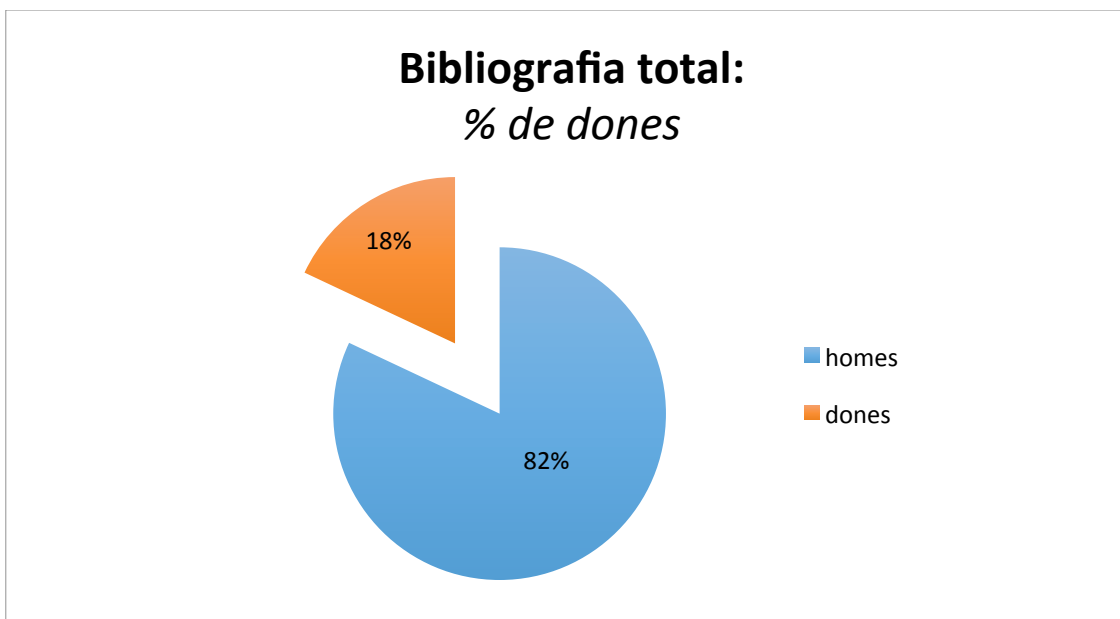
En absència d'epígrafs específics de bibliografia obligatòria, es destaca l'absència o presència d'autores a la bibliografia bàsica o recomanada, no a la complementària, donat que estimem que la bibliografia obligatòria és el llistat de referències més valorades per el professorat en el seu pla docent.

S'observa que nombroses bibliografies no guarden coherència d'estil de referència bibliogràfica dins d'un mateix pla docent.

Resultats:

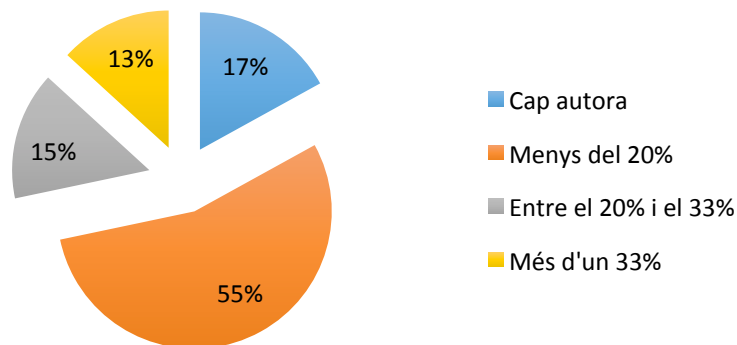

Del total d'assignatures, només un 43% de les referències bibliogràfiques expliciten el nom sencer de pila de l'autor/a. Aquest percentatge es redueix al 38% de les referències bibliogràfiques a les assignatures obligatòries.

Al total de la bibliografia hi apareixen 1.309 homes (un 82%) i 287 dones (un 18%). Del total de les autories explicitades a les assignatures obligatòries només un 15% son autores. El percentatge de visibilitat total de dones és del 8%. De la bibliografia obligatòria o bàsica en la que consta el nom d'autoria només apareixen 154 autores d'un total de 747, és a dir, el 21%.

Bibliografia total: % d'assignatures citant a dones

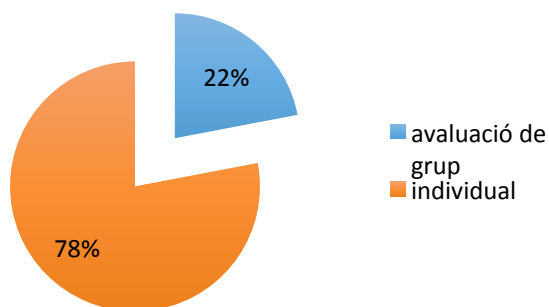

Aquest gràfic ens ofereix una visió general de la minsa presència d'autores al total de la bibliografia dels plans docents del Grau d'Humanitats de la UPF.

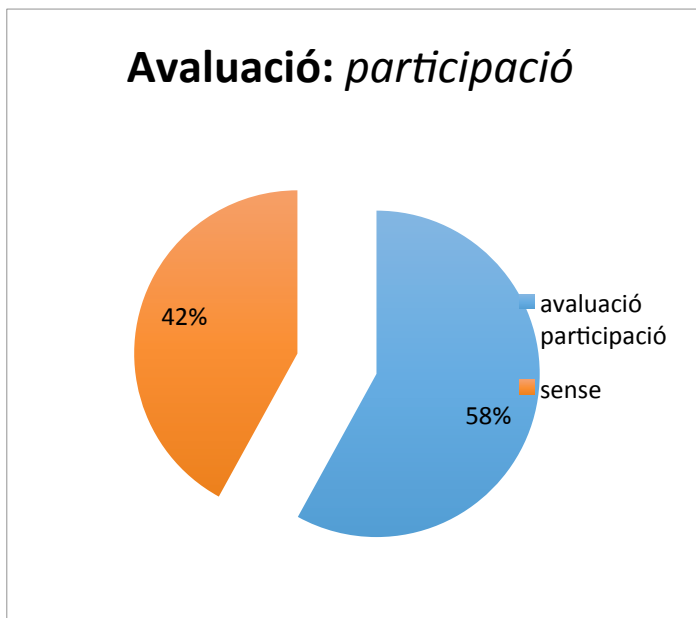
AVALUACIÓ

És un fet constatable a les aules de molts països, que, amb independència de la composició de gènere de les aules, les dones participen menys que els homes. A la UPF aquest fet ha estat fet visible gràcies a l'Estudi de Participació Estudiantil de la UPF, realitzat el 2013 (http://www.upf.edu/consellsocial/estudis_projectes/pdf/participacio_web.pdf). Per tant, la incorporació de la perspectiva de gènere implica també fomentar la participació de les estudiants.

Avaluació: *exercici grupal*

La modalitat d'avaluació en grup es duu a terme només en un 22% del total de les assignatures, és a dir, en 18 assignatures d'un total de 82.

L'avaluació de la participació es té en compte a l'hora d'avaluar en 47 assignatures de les 82 en oferta, és a dir, en un 58%. Hi ha vegades que la participació a classe no es quantifica, però se'n fa esment dins del Pla Docent com un factor per 'arrodonir' nota. També en aquestes modalitats 'informals' d'avaluació caldria tenir en compte la tendència a una menor participació de les dones, segons els estudis realitzats.

LLENGUATGE INCLUSIU

Tot i que no s'ha comptabilitzat específicament, la manca de llenguatge inclusiu és generalitzada en els Plans Docents. En molt pocs plans s'utilitzen termes com ara 'alumnat', enlloc de 'estudiants', o 'autor/es' enlloc d' 'autors'. Hem observat que en aquells plans (uns 5 de 83) on s'utilitza el terme 'alumnat' en el text escrit per el professorat, no es du a terme de forma consistent, ja que no es desdobra i es barreja amb el masculí com a neutre, d'acord amb el manual d'estil de la UPF.

La utilització de 'estudiant' figura en un dels primers descriptors del propi model del deganat en el que s'inscriuen tots els plans docents: "Hores dedicació estudiant".

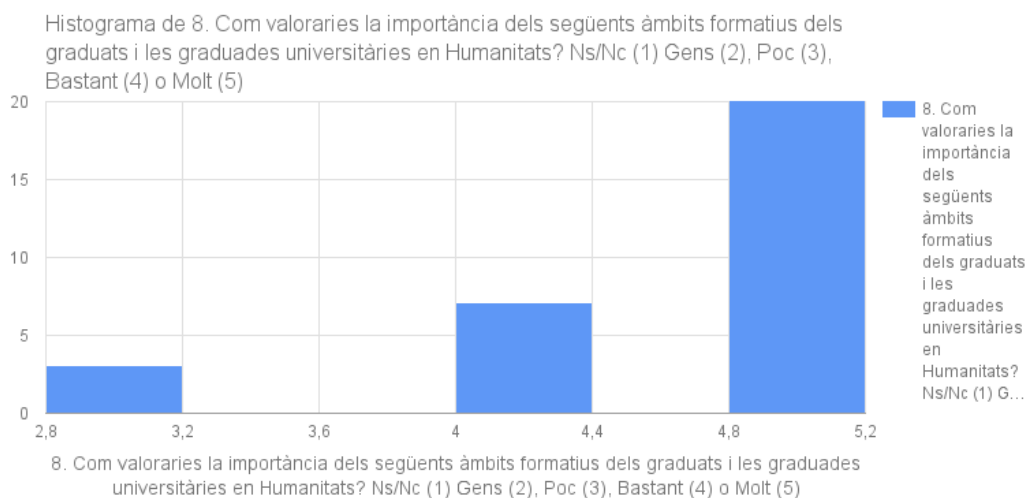
3.2. Resultats de l'enquesta al professorat del Grau d'Humanitats

L'enquesta tenia per objectiu conèixer la percepció del professorat sobre la perspectiva de gènere al Grau d'Humanitats. Tal com s'indicava al seu inici i als correus enviats, l'enquesta només prenia uns 7 minuts a ser contestada, però, tot i haver estat enviada en dues ocasions, la resposta ha estat molt minsa. L'enquesta va ser contestada per només 30 persones d'un total de 74 membres del professorat en el moment de l'estudi, tot i haver estat enviada en dues ocasions: una abans i l'altre després de les vacances d'estiu.

Considerem que la manca de col·laboració d'un significatiu nombre de professorat és en sí mateixa una dada significativa, ja que indica la poca consciència de l'interès i necessitat de la perspectiva de gènere. Tot i això, ha permès copsar les sensibilitats en relació a la temàtica. L'enquesta complerta es troba a: <https://goo.gl/YcfpPA>

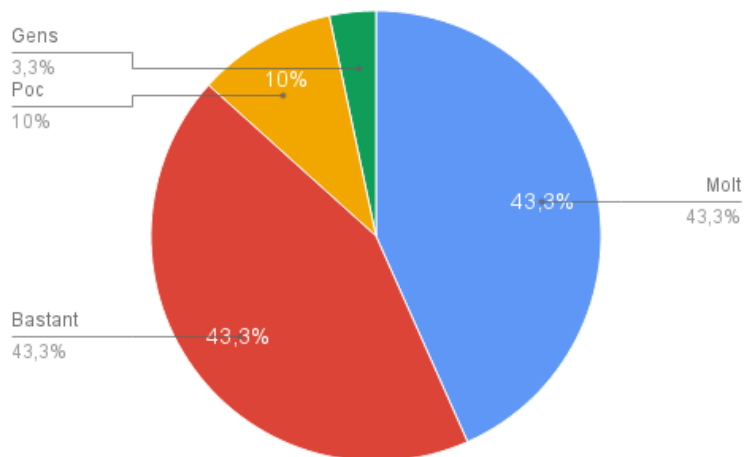
Passem a detallar les gràfiques resum de les preguntes sobre Àrea d'estudis, Continguts, Participació, Impacte.

ÀREA D'ESTUDIS

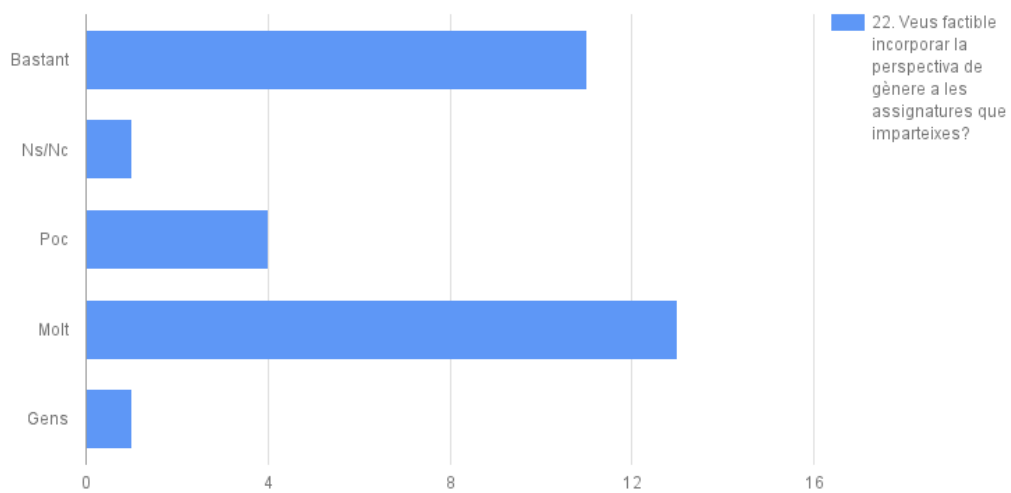

CONTINGUTS

Recompte de 21. Fins a quin punt consideres rellevant incorporar la perspectiva de gènere a les assignatures que imparteixes?

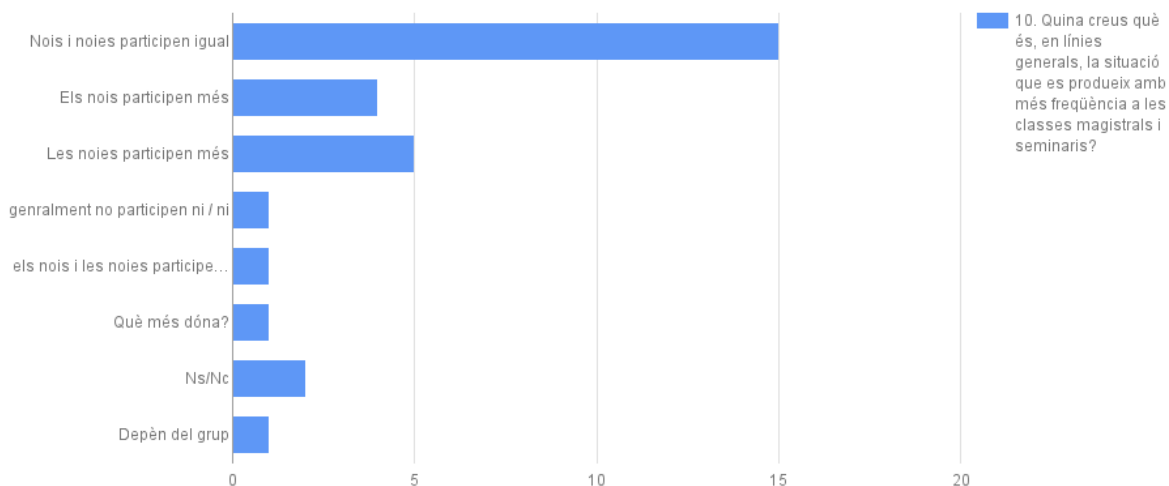

Recompte de 22. Veus factible incorporar la perspectiva de gènere a les assignatures que imparteixes?

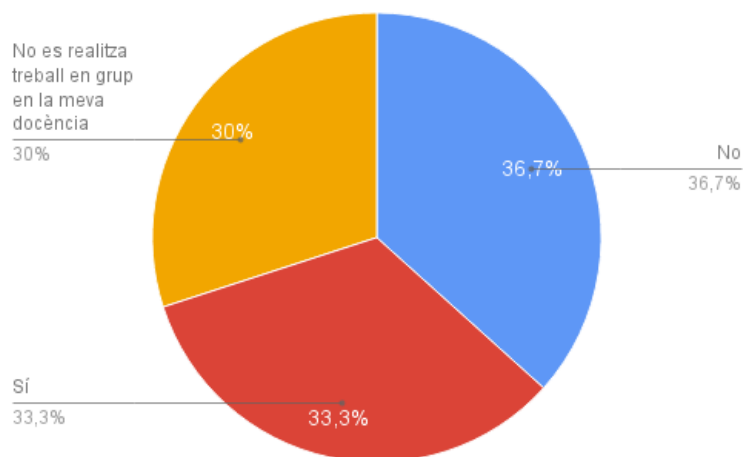

PARTICIPACIÓ

Recompte de 10. Quina creus que és, en línies generals, la situació que es produeix amb més freqüència a les classes magistrals i seminaris?

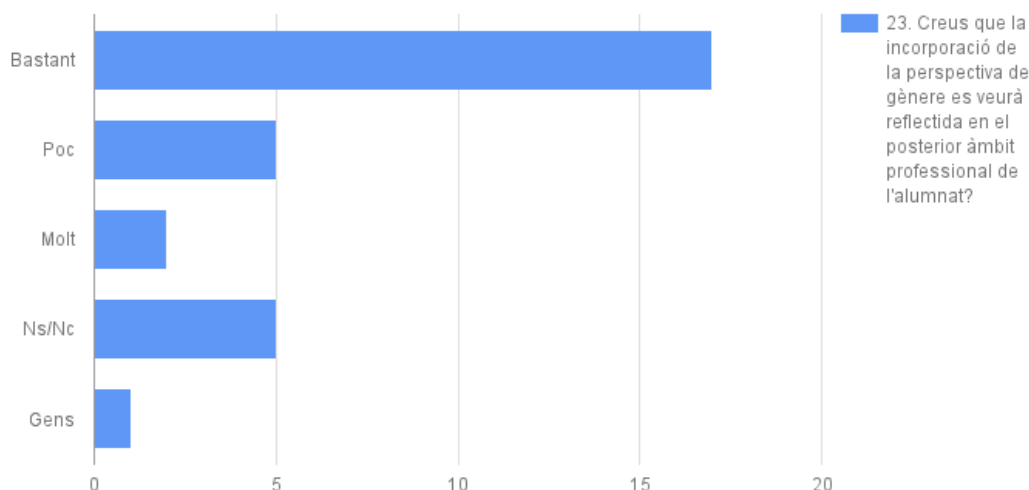

Recompte de 12. Quan incorpores el treball en grup en la teva docència, tens en compte o avalues d'alguna manera la distribució equilibrada de la feina entre els i les integrants del grup de treball?

IMPACTE

Recòmpte de 23. Creus que la incorporació de la perspectiva de gènere es veurà reflectida en el posterior àmbit professional de l'alumnat?

Respostes qualitatives

A la pregunta: “tenint en compte que, segons l'informe "La Universidad española en cifras" (CRUE, 2012), la presència de les dones estudiant a la Universitat és la següent: Grau 53%, Màster 55%, Doctorat 51%, per què creus que actualment hi ha poc més d'un terç de dones entre el professorat (el 37% concretament)?

Les respostes assenyalen diversos factors socials: la precarietat, la pressió i la dificultat de la conciliació família/professió, “el masclisme imperant en les relacions professionals a la universitat”, “la falta de models socials, és a dir, la manca en els mitjans d’imatges de dones dedicades a la docència i recerca universitàries”, “l’estructura androcèntrica de la universitat”, “xarxes de contactes masculines”, “competitivitat dominada per valors masculins”, “masclisme incrustat a la societat”, el fet que “l’actual professorat estable encara pertany a una època en què la presència de dones en la universitat era més escassa”.²

Algunes respostes com ara “no las hay en los bancos ni en las Fuerzas Armadas, ¿por qué podría haber más en esta institución llamada universidad?”, semblen ratificar la “manca de consciència” i de renovació de plantilla que assenyalen altres respostes, ja que mostren un total desconeixement dels factors socials que arrelen en aquesta situació, alhora que mostren també desconeixement de les estratègies d’inclusió que s’han dut a terme per aconseguir pal·liar la desigualtat a totes les institucions. En el nostre país, l’èxit de les polítiques positives d’inclusió, són molt visibles a la

² Els factors detectats son generalitzables, com mostra l’estudi que aquí es ressenya: <http://www.theguardian.com/higher-education-network/blog/2012/may/24/why-women-leave-academia>

política on estem prop de la paritat. Una de les respostes ho resum bé: “encara no hi ha prou consciència de que, vist que és complicat desenvolupar una carrera acadèmica al temps que crear una família, cal que hi hagi mecanismes que no sols promoguin un canvi de mentalitat i actitud en homes i dones (sobre tot en els primers) sobre com conciliar vida familiar i laboral, sinó també polítiques institucionals i socials actives que el facilitin. Ni la consciència, ni els mecanismes ni les polítiques són suficients encara”.

3.3. Resultats dels grups de discussió amb alumnat del Grau d'Humanitats

Es varen poder organitzar dos grups de discussió de tres-quatre (diferents moment d'entrada) i cinc membres, que es varen reunir en una ocasió cadascun. No es van poder realitzar els grups exclusivament femenins, tal com es preveia inicialment, per manca de resposta de l'alumnat. El motiu pel qual es cercava aquesta mena de representació era el d'evitar el conegut efecte de la relativa manca de participació de les noies en grups mixtes. Tanmateix, va ser possible copsar les dinàmiques de relació i les seves opinions gràcies a l'especial atenció que es va parlar en la dinamització del grup i les preguntes.

Les sensibilitats recollides varen girar al voltant dels següents epígrafs:

En relació als **continguts**, la percepció de l'alumnat consultat és que pràcticament no s'estudien dones autores i que tampoc existeix la perspectiva de gènere. Citen algunes assignatures en les que sí es tenen en compte com excepcions a una regla generalitzada. Els sembla que els cursos amb perspectiva de gènere no haurien d'estar “relegats” a les assignatures optatives, ni a una assignatura en anglès (*Gender Studies*) que ni tan sols està en oferta cada any. Assenyalen que les assignatures amb perspectiva de gènere queden totalment fora dels cursos de tercer i quart, on no hi ha optatives.

En general, els hi sembla que “els hi faria molt de bé” poder estudiar temes amb perspectiva de gènere perquè “són les visions més noves. S'estan renovant, no els clàssics dels 70. Noves fornades”. És a dir, són conscients d'estar rebent formació antiquada (“els clàssics dels 70”), que necessita renovació i compromís docent. Afirmen explícitament que als acadèmics del grau els hi manca exigència intel·lectual per canviar el cànon.

Pel que fa a l'**esbiaix de gènere**, la frase “jo no crec que existeixi però existeix” resum la percepció de l'alumnat participant. L'estranya ambigüïtat de la frase reflecteix d'una manera poc articulada el contrast entre una motivació política (desitjar la igualtat) i la constatació d'un fet social (la desigualtat existeix). Els sembla que els seus companys i companyes estudiants son “molt menys crítics que abans” amb la desigualtat per motius de sexe.

Creuen que “la mentalitat no ha canviat gens” i troben a faltar una acció decidida que cerqui “educar per a la igualtat” i “defensar la igualtat de drets”. Una de les nocions interessants al fil de com perceben el (no) tractament de la desigualtat de gènere és la frase “coses amorfes que s'han de definir”. És a dir, perceben la desigualtat i la manca de representació de les dones en bibliografies, continguts i dinàmiques docents com un ‘aire’. Senten que és allà, però els hi costa posar-hi nom, entenem que per manca de formació en l'aparell d'anàlisi crític de gènere i de directrius epistemològiques i socials clares.

Per el que fa a la **representació**, noten que hi ha més noies delegades de curs i a les assemblees d'estudiants, però que predominen els nois quan es puja en el nivell organitzatiu, per exemple, en Consell d'estudiants o als òrgans de representació catalans i espanyols.

Pel que fa a la **dinàmiques de participació**, tot i la progressiva feminització dels estudis a la UPF és un fet observable provat empíricament que, en general, més enllà del percentatge de nois i de noies a les classes, els primers tendeixen a tenir una participació més activa. Aquest no és un fenomen exclusiu de la UPF. Estudis internacionals han demostrat que els homes participen més que les dones en una ràtio de 3 a 1. També responen a les preguntes i participen en els debats de manera més assertiva i amb més rapidesa. D'altra banda, alguns estudis demostren que les alumnes tendeixen a ser interrompudes amb més freqüència pels seus companys o que les aportacions fetes per dones en el debat s'atribueixen a homes. És evident que aquestes dinàmiques, que provenen ja dels instituts, disminueixen la confiança de les dones en les seves habilitats intel·lectuals i de lideratge.³ Tots aquests punts (menor participació, participació més assertiva i ràpida i tendència dels nois a interrompre a les noies) han estat observats en la dinàmica dels tres grups de discussió amb l'alumnat. Quan, un cop enllestida la discussió, es va fer notar a les i els assistents la dinàmica que s'havia donat en el grup, es varen adonar del que normalment passa sense ser-ne conscients.

³Podeu consultar els següents enllaços:

<http://www.invitationaleducation.net/journal/v21p35.htm>

<http://www.columbia.edu/cu/tat/pdfs/gender.pdf>

<http://www.niu.edu/assessment/committees/CAN/PresentationsPapersArticles/Studentinvolvementinassesssment.pdf>

5. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

La diagnosi de la situació actual als estudis de Humanitats mostra que la perspectiva de gènere està absent en la gran majoria dels continguts de les assignatures, la bibliografia i la metodologia docent. Per tal de fer avançar aquesta situació es fan les següents recomanacions:

INNOVACIÓ

La perspectiva de gènere comporta una re-visió general, un saber veure amb uns altres ulls el que generalment donem per sabut. Aquest exercici implica una renovació radical del pensament sobre la cultura i la societat, ambdós entesos en un sentit ampli. La nova mirada ja és en sí mateixa una forma d'actuació a favor de la justícia social, doncs implica una presa de responsabilitat vers la desigualtat. Això es particularment cert quan s'adopta la perspectiva interseccional de gènere, doncs té en compte la intersecció entre diversos eixos de desigualtat (classe, gènere i ètnia) i entronca amb un seguit de línies de pensament, com ara els estudis postcolonials, entre d'altres.

DOCÈNCIA

En relació a la docència, aquest tipus de re-visió pot afectar tot el plantejament d'una assignatura. És a dir, pot comportar la revisió en cinc importants àmbits: 1. Els continguts de les unitats docents, 2. el tipus d'exemples utilitzats, 3. el llenguatge, i 4. les fonts emprades, i 5. la participació de l'alumnat a la classe.

CONTINGUTS. S'observa la perspectiva de gènere en només un 21% del total dels plans docents, però aquest percentatge baixa a un 18% pel que fa a les assignatures obligatòries. Si atenem als continguts de les assignatures obligatòries, la PG només ocupa 15 temes dels 78 tractats, és a dir, el 19%. En resum, el percentatge de temes de gènere/dones en el total dels continguts obligatoris i optatius del Grau de Humanitats és un 3%. Tot i que, com ja s'ha esmentat, cal tenir en compte que un petit marge d'error en el recompte pot esdevenir de la manca d'especificitat en els descriptors del plans, ens trobem amb un percentatge molt baix.

Les recomanacions són:

- Fomentar l'oferta d'assignatures amb perspectiva de gènere
- Fomentar el coneixement de la perspectiva de gènere entre el professorat mitjançant tallers docents
- Creació d'una assignatura a l'estil del Seminari transversal de gènere, del Grau d'Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya, un exemple pioner en la implementació transversal i obligatòria de la PG amb gran èxit entre l'alumnat.

LLENGUATGE INCLUSIU. La utilització de llenguatge neutre, com ara els termes 'alumnat' o 'professorat', o 'ser humà' enlloc 'd'home' contribueix a fer sentir a les dones que hi són representades, i als homes a considerar un món més divers. És també recomanable tenir en compte la perspectiva de gènere alhora d'utilitzar exemples.

BIBLIOGRAFIA. De la bibliografia obligatòria o bàsica en la que consta el nom d'autoria només el 21% son autores. El percentatge de visibilitat total de dones a les bibliografies és només del 8%.

Una possible recomanació fóra demanar al professorat:

- posar el nom complet a les bibliografies.
- guardar coherència en l'estil de referència bibliogràfica en un mateix pla docent.

PARTICIPACIÓ. Des de l'àmbit de les ciències socials s'ha demostrat àmpliament que les dones són educades en rols més passius en comparació a la socialització que reben els homes. Els efectes

persistents de la socialització en rols de gènere contribueix a generar una ideologia inconscient de dominació masculina a l'esfera pública. La universitat ha de ser un dels agents que combati estereotips i que ajudi a l'alliberament de dones i d'homes, en igualtat i respecte. Els estereotips no només fixen rols sinó que reflecteixen relacions de poder. El professorat té a les seves mans contribuir a modificar aquests biaixos que afecten de forma directa la inclusió de les dones a la universitat.

ANNEX 1

La base de dades de l'anàlisi dels Plans Docents en base a la qual s'ha fet el diagnòstic es troba en el full excel adjunt.

ANNEX 2

GRUPS DE DISCUSSIÓ ALUMNAT DEL GRAU

Opinió general sobre la desigualtat de gènere dins i fora de la universitat

1. Per començar, ens agradaria conèixer la vostra opinió sobre la desigualtat de gènere, en general. Quina és la vostra percepció sobre les desigualtats de gènere que es produeixen actualment, ja sigui en l'àmbit social, econòmic o polític?
2. I en l'àmbit universitari, penseu que actualment existeixen desigualtats de gènere?

Referència i transmissió de coneixements

1. Al llarg del grau, considereu que heu tingut una proporció semblant de professors i professores?
2. Creieu que professors i professores tenen diferents estils de docència (en la comunicació, en l'èmfasi a certs continguts, en la relació amb els estudiants, etc.)?
3. Considereu que heu llegit més lectures d'autors o d'autores? A què creieu que és degut aquest desequilibri?

Continguts i rellevància del gènere en la docència

1. Quins temes relacionats amb el gènere s'han tractat al llarg del grau, en les assignatures que heu fet fins ara, ja sigui com a tema concret d'una assignatura o incorporat de manera transversal durant el seu desenvolupament?
2. Quan a classe s'analitzen les desigualtats socials, econòmiques o culturals, es té en compte el gènere d'alguna manera?
3. Creieu que en el grau s'estudia l'aportació de les dones a la cultura?
4. Creieu que és necessari estudiar temes relacionats amb el gènere o incorporar la seva perspectiva?
5. Considereu que heu rebut suficient formació sobre temes de gènere?

Estratègies educatives

1. Com us sentiu més còmodes a l'hora del treballar en grup, en grups mixtes o en grups del mateix sexe? Creieu que caldria equilibrar la presència de nois i noies en els grups?
 - a. Creieu que es podrien tenir en compte altres aspectes a l'hora de formar els grups de treball/seminaris?
2. Creieu que el llenguatge que s'utilitza en els materials docents i a classe són neutrals en relació al gènere?
3. Quan escriviu, intenteu fent-ho en llenguatge no-sexista? Us ho heu plantejat? Sabeu que és?
4. Alguna vegada heu considerat que el llenguatge o exemples utilitzats pel professorat eren sexistes?

- a. Ho heu compartit amb els vostres companys i companyes? Ho heu comunicat a la Facultat o a alguna altra instància de la universitat?
5. En els debats que es puguin fer a classe magistral o seminaris, algun cop heu observat actituds sexistes o discriminatòries cap a les noies o els nois? Per part de qui, propis companys/es, professorat?
 - a. Ho heu comunicat a la Facultat o a alguna altra instància de la universitat?
6. Considereu que la participació oral a classe és equilibrada entre els sexes, és a dir, nois i noies participen en una proporció semblant? Creieu que hi ha diferències si són classes magistrals o seminaris?
 - a. Si es considera que hi ha desequilibri, per quins motius creieu que es pot explicar?
 - b. En casos de desequilibri, el professor o la professora tendeix a prendre alguna mesura?

Representació i participació de l'alumnat a la UPF

1. Considereu que hi ha biaix de gènere en els òrgans de representació dels estudiants a la universitat? (delegats/des, representants dels estudiants en els òrgans de govern / consell d'estudiants / assemblea d'estudiants / associacions o sindicats).
2. Si creieu que hi ha una desproporció important (més nois que noies), per què creieu que passa? En quins espais?
3. En aquelles formes de participació en què s'han d'escollir estudiants i creieu que hi ha diferències de gènere, creieu que es tractaria més d'una qüestió de les dones (es presenten menys) o del conjunt dels estudiants (obtenen menys suport)?
4. Finalment, si participeu en una associació, assemblea o sindicat d'estudiants a la UPF, creieu que s'hi observa alguna desigualtat de gènere en la participació de nois i noies? (ja sigui en la distribució dels càrrecs, en la distribució de les tasques, en la dinàmica de les reunions i/o debats, etc.).

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

ANNEX 3

MARC LEGAL

Ja des del Vè Programa Marc europeu (1998-2002) trobem una aposta per la inclusió de la igualtat de gènere en l'activitat científica. Igualment, L'*Action Plan of the Women and Science Unit* va establir al 1999 la necessitat de promoure la igualtat entre els sexes en tres aspectes: fomentant la participació de les dones en el coneixement científic, revisant la visió androcèntrica del coneixement que molt sovint ha negligit determinats àmbits i desenvolupaments científics, i adreçant el dèficit de coneixement sobre les particularitats del col·lectiu de les dones alhora que s'evita donar a les problemàtiques del col·lectiu d'homes un caràcter universal.

La LO 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, estableix en l'article 25, que "en l'àmbit de l'educació superior, les Administracions públiques, en l'exercici de les seves competències, fomentaran l'ensenyament i la recerca sobre el significat i l'abast de la igualtat entre dones i homes. En particular, i amb tal finalitat, les Administracions públiques promouran: a) La inclusió, en els plans d'estudi, l'ensenyament en matèria d'igualtat entre dones i homes; b) La creació de postgraus específics; c) La realització d'estudis i recerques especialitzades en la matèria. La Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'Universitats de Catalunya en el seu article 3.h assenyala que és un objectiu del sistema universitari català impulsar la millora de la docència i la contribució a l'aprenentatge al llarg de la vida, per a millorar la cohesió social, la igualtat d'oportunitats i la qualitat de vida. Així mateix, en la disposició addicional vuitena, sobre la perspectiva de gènere recalca que "El departament competent en matèria d'universitats i les universitats han de promoure accions per a assolir la igualtat d'oportunitats entre homes i dones en tots els àmbits universitaris". D'altra banda, la LO 4/2007 d'Universitats, de 12 de abril, que modifica la LO 6/2001, de 21 de desembre, recalca al Preàmbul que la universitat ha de respectar la igualtat entre homes i dones i que s'han d'establir procediments que permetin assolir la paritat en els òrgans de representació i una participació més elevada de les dones als grups de recerca i recomana la creació de programes específics sobre la igualtat de gènere. Així mateix, el Títol IV recull que la Conferència General de Política Universitària coordinarà i farà el seguiment d'informes sobre la aplicació del principi d'igualtat de dones i homes a la universitat. En la Disposició addicional dotzena recull que les universitats comptaran amb unitats d'igualtat per al desenvolupament de les funcions relacionades amb el principi d'igualtat entre homes i dones.

Altres recomanacions oficials ofertes per l'Agència de Qualitat Universitària, apunten al Real Decreto per a l'Ordenació dels Ensenyaments Universitaris,⁴ on s'afirma que "la formación en cualquier actividad profesional debe contribuir al conocimiento y desarrollo de los Derechos Humanos, los principios democráticos, los principios de igualdad entre mujeres y hombres, de solidaridad, de protección medioambiental, de accesibilidad universal y diseño para todos, y de fomento de la cultura de la paz" (Real decreto 1393/2007: 3). Per tant, es recomana que els plans d'estudis de les noves titulacions: "deberán tener en cuenta que cualquier actividad profesional debe realizarse: a) desde el respeto a los derechos fundamentales y de igualdad entre hombres y mujeres, debiendo incluirse, en los planes de estudios en que proceda, enseñanzas relacionadas con dichos derechos. b) desde el respeto y promoción de los Derechos Humanos y los principios de accesibilidad universal y diseño para todos de conformidad con lo dispuesto en la disposición final décima de la Ley 51/2003, de 2 de diciembre, de Igualdad de oportunidades, no discriminación y accesibilidad universal de las personas con discapacidad, debiendo incluirse, en los planes de estudios en que proceda, enseñanzas relacionadas con dichos derechos y principios. c) de acuerdo

⁴Real decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas Universitarias oficiales (modificado por rd 861/2010, de 2 de julio). Pp 3, 5.

con los valores propios de una cultura de paz y de valores democráticos, y debiendo incluirse, en los planes de estudios en que proceda, enseñanzas relacionadas con dichos valores” (Real decreto 1393/2007: 5).

Finalment, en el capítol V de l'Estatut de Catalunya la perspectiva de gènere s'assumeix com un dels principis als quals queda sotmesa l'activitat dels poders públics i que ha d'informar les competències recollides en el Títol IV. L'Estatut estableix així la integració activa de la dimensió de gènere en l'elaboració i l'aplicació de totes les accions i polítiques que duguin a terme tots els poders públics catalans.